

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי..... 1
- ב. מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול..... 2
- ג. ממדינה למדינה בארץ ישראל ... צריך ... בזמן שאין בית המקדש ... באותה מדינה במדינת הים..... 5

דף ד.

א. וני לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי

כתיב¹ בפרשת גירושין (דברים כד פסוק א) וְהָיָה אִם לֹא תִמָּצָא הֵן בְּעֵינָיו פִּי מֵצָא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָהּ, וילפינן דבר דבר מעדים, דכתיב (שם יט פסוק טו) עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר, שצריך להיות ג"כ נתינת הגט ע"י שני עדים.

אלא שנחלקו בה רז"ל אם צריכים להיות העדים חתומים דוקא על הגט, ש – וְכָתַב מִתֵּיחַם לְשֵׁנֵיהֶם כְּתִיבַת הַגֵּט וְחִתִּימַת יְדֵי הָעֲדִים, כלומר עדי חתימה כרתי או שאינו מתייחס לחתימת העדים אלא מספיק אף כשיכתב הגט בלא חתימת עדים וימסרנו בפני שני עדים, עדי מסירה כרתי, ולהלכה מספיק שיכתבנו וימסור אותו בפני שני עדים אף על פי שאינן חתומים בתוכו², וכל שכן כשהעדים חתומים בו שהוא כשר כשימסרנו ג"כ בפני שני עדים, לפיכך צריך לפחות שיהיו שם שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט.

מסרו לה שלא בעדים או אפילו בעד אחד או שנמסר בפני שנים ונמצאו שהם פסולים לעדות, אינו גט שהרי לא נמסר בעדים, וגם אין עדים חתומים בו. אבל אם העדים חתומים בו על אף שלא מסרו בפני עדים אלא בינו

¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קלג א

² ובלבד שיהיו שני העדים שימסור אותו בפניהם יחד במעמד אחד כשימסור אותו לה, ולא שימסרנו לה בפני זה ואח"כ בפני זה שאז הוי עדות כל אחד חצי דבר העדות ואנן עדות שלם בעינן.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

לבינה י"א³ שהרי זה כשר. וי"א⁴ שאם נודע שניתן לה בלא עדי מסירה, אף על פי שעדים חתומים בו, פסול. ומיהו כשרואין אותו חתום, תולין שבדאי נמסר בעדי מסירה.

ומכל מקום לכו"ע יותר טוב להחתים בו שני עדים⁵, שאם יבא ויערער תקיים את חתימתו והוא כשר, שאנו אומרים כיון שהוא בידה כתוב וחתום בעדים ודאי נתנו לה כראוי וכדת, שאם לא כן לא היה טורח להחתים עליו העדים אם לא היה נותנו לה מיד. וטוב הוא שיהיה עידי החתימה גם הם עידי המסירה כדי שיהיה עדותן עדות שלימה דבר שלם גמור ולא חצי דבר.

ב. מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול

הלכתא עידי מסירה כרתי בניטין כלומר שני העדים שבפניהם מוסר הבעל את הגט לאשתו הם הכורתים את קשר האישות שבין הבעל לאשתו.

³ שיטת האלפסי (גיטין מז, ב מדהרי"ף שם) וכפי מה שכתב הר"ן [שם ד"ה והיינו] בכונתו דגם עדי חתימה מהני מצד דהוי גם כן כמו עדי מסירה כיון דיוצא מתחת ידה עיין שם, אם כן לפי זה בוודאי בשטרות אף לשיטת המחבר דפסק הלכה כרבי אלעזר בשטרות דמכל מקום מהני עדי חתימה גם כן. ולדינא כיון דהמחבר הביא דעה ראשונה בסתם דעדי חתימה סגי אף בלא עדי מסירה אף אליבא דרבי אלעזר, ודעה שנייה הובא שם בשם יש אומרים, על כן וודאי לדינא העיקר בהסוברים דעדי חתימה סגי אף בניטין וכל שכן בשטרות אליבא דר"א ולכן לא אישתמיט שום פוסק לומר דצריכים עדי מסירה גם כן ולעשות מזה ספיקא דדינא, ולכן ברור ופשוט דבעדי חתימה אין צריך עדי מסירה כלל. ועיין בש"ך (סי' מ"ב ס"ק ב') שהביא דברי התוס' דגיטין (דף ד' ע"א ודף י' ע"ב) ועיין נחל יצחק חושן משפט סימן נא סעיף ז אות ב.

⁴ הרא"ש [שם פ"ט סי' ז] אם כן יש לומר דהוא הדין בשטרות לא מהני עדי חתימה בלא עדי מסירה. והנה הרא"ש בניטין (פ"ט סי' ז) כתב בזה"ל וכן הילכתא בין בשטרי מכר ומתנה ובין בשטרי הלוואות בעינן עדי מסירה, והקרבן נתנאל שם (ס"ק מ"ג [לפנינו: אות ש]) כתב להוכיח דבשטרות לא בעינן עדי מסירה אם היה עדי חתימה וכמו שכתבו התוס' (לעיל דף ד' ע"א ד"ה דקיימא לן הלכה כרבי אלעזר בניטין כו' בסוף הדיבור) דלענין ממון דמהני הודאת בעל דין סגי בעדי חתימה כו', וגם לא הזכיר בשום פוסק בשם הרא"ש דבעינן עדי מסירה ומעות סופר הוא ברא"ש וצ"ל ובין בשטרי הלוואות מהני עדי מסירה דלא כתפארת שמואל ע"כ לשונו, וכן כתב התפארת שמואל שם (ס"ק ח' [לפנינו: אות ג]) לדינא דבשטרות סגי בעדי חתימה לבד. אך בהרא"ש ב"ב (פ"י סי' ז) כתב שם דלרבי אלעזר שטר הבא לפנינו ועדים חתומים בו אף על פי שאין אנו יודעין שנמסר בפניהם אלא שאנו תולין כיון ששניהם חתומין עליו גם נמסר בפניהם עכ"ל הרא"ש, הרי דחזינו דסבירא ליה להרא"ש דלרבי אלעזר גם בשטרות אם לא היה רק עדי חתימה דלא מהני אם ידוע דלא היה עדי מסירה שם, הרי הוא דלא כהקרבן נתנאל והתפארת שמואל בשיטת הרא"ש.

⁵ שאם לא יחתים בו עדים וימסרנו בפני עדים, יש לחוש שמא ימותו עידי המסירה או ילכו להם למדינת הים ואחר כך יבא הבעל ויערער לומר לא נתתיו לה ויקלקלה, מה שאין יכול לעשות כן כשהם חתומים בתוכו.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ו"א⁶ שגם בשאר שטרות⁷, לפיכך שטר שאין עדים חתומים בו ונמסר בפני שני עדים גובין בו ממשעבדי, שאע"פ שאין העדים חתומים בו יש לו קול, ומכל מקום אם יש עדים חתומים בו, ונמצאו העדים החתומים בו פסולים, ואפילו עד אחד מהם השטר פסול, אף על פי שנמסר בפני עדים כשרים⁸, מפני שהוא מזויף מתוכו.

צריך שתהיה⁹ כתיבתו וחתימתו לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת, דכתיב (דברים כד פסוק א) וְכָתַב לָהּ סֵפֶר פְּרִי־תַת וּדְרָשׁוּ לָהּ לְשִׁמָּה. וכיון שהקפיד הכתוב לכותבו לשם האשה המתגרשת אמרו חז"ל דהוא הדין שצריך לכותבו גם לשם האיש המגרש, דמאי שנא. וצריך לכותבו כדי שיגרש בו המשלח את אשתו וזהו לשמו, ואם לא כתבו לשמה אינו גט, ואינו פוסל אפילו לכהונה¹⁰. ואין קידושין של אחר תופסין בה.

⁶ כך פסק בשו"ע ונו"כ חו"מ נא ז, כדעת הרי"ף [כן הוא בהרי"ף שלפנינו פרק המגרש [גיטין מ"ז ע"א מדפי הרי"ף], וכ"כ הרא"ש [שם פ"ט סי' ז'] והרמב"ן [בספר הזכות לרי"ף שם] והרשב"א [פ"ז ע"ב ד"ה וכן כי אתא] והר"ן [לרי"ף שם] והמור לקמן סוף סימן ס"ט, בשם הרי"ף. אולם עיין ש"ך שם ט הביא שהר"ן והרשב"א והראב"ד ובעל התרומות והתוספות פ"ק דגיטין סוף דף ג' [ע"ב ד"ה וגובה] בשם ר"ח וכ"כ הרא"ש פ"ק דגיטין [סי' י'], וכן נראה באמת מלשון רש"י שם דף י"א סוף ע"א [ד"ה לית ליה קלא], וכן מלשון הר"ן שם [ד' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אמר שמואל] [וכן הוא במרדכי ס"פ המגרש [סי' תמ"ז] בשם ראב"ן, דלית לן כר"א בשטרות, וכ"כ רב האי גאון בספר מקח וממכר שער י"ג דף כ"ו ע"ג, ע"ש. וכן כתב הריטב"א פ"ק דקדושין [ט' ע"א ד"ה ת"ר בשטר] בסוגיא דכתב לה על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כו' ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי, מיהו בשאר שטרות שהם שטרי ראייה ק"ל כו' מאיר דבעינן עדי חתימה הרי שהרבה פוסקים חולקין על דין זה וס"ל דלא אמרינן עידי מסירה כרתי אלא גבי גיטין אבל בשטרי ראייה ק"ל דבעי עידי חתימה ואם כן עכ"פ פשיטא דיוכל המוחזק לומר קים לי וצ"ע עכ"ל

⁷ והנה אי בעינן שמות של המוכר והלוקח או המלוה והלוה בשטר שהכשירו על ידי עדי מסירה, משמע מדברי הפרישה סימן ס"ו [סעיף י"א] דבעינן. וכן כתבו התוס' ריש פרק הנושא בכתובות [ק"ב ע"א] ד"ה אליבא דבן ננס, ע"ש. אמנם בהר"ן בפרק קמא דקדושין [ה' ע"א מדפי הרי"ף] משמע דרק בגיטין וקדושין בעינן שמו ושמה משום דבעינן ספירת דברים בגט וקידושין איתקש [לגט], משמע דבשאר שטרות לא בעינן. נתיבות המשפט [באורים] שם וועיי"ש בקצוה"ח ג

⁸ מכל מקום אם עדי מסירה מעידים בעל פה לפני ב"ד, ודאי דעדותן מהני לענין עדות בעל פה. אבל אם ב"ד יכולים לכתוב שטר, כמש"כ שם סימן ל"ו [סעיף א] על שטר שחתום בו פסול, דעת הסמ"ע (סקט"ו) דאין יכולים הואיל ולא עשאו שלוחים לכתוב, וצ"ע כי לכתיבת ב"ד לא צריך ולא שייך שליחות, ואין לסמ"ע ובדרישה (סעיף ה) ראייה על זה, ולכן דין זה צ"ע.

⁹ שט"ע ונו"כ אבהע"ז קלא א

¹⁰ ב"ש שם א

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ואפילו נכתבה לשמו¹¹, אם לא חתמוהו העדים לשמו, ונתנו לה בלא עידי מסירה י"א¹² שאינו גט כלל, כיון שחתמוהו שלא לשמו¹³ הוי כמזוייף מתוכו ממש¹⁴ וכחספא בעלמא הוא. וי"א¹⁵ שאם נתנו לה בעידי מסירה הרי זה גט ופוסלה לכהונה, שהרי יש עידי מסירה, ומ"מ גט כשר אינו הואיל ואין פיסולו ניכר בתוך הגט¹⁶, שהרי איננו יכולים לדעת שחתמוהו שלא לשמה ויש לחוש שמא יבואו לסמוך עליהם¹⁷ ולא תינשא בו לכתחלה.

דף ד: גט שחתמו¹⁸ בו עדים פסולים, או אפילו אחד פסול ואחד כשר, הרי זה פסול אפילו יש כאן עידי מסירה כשרים, שהרי הוא מזוייף מתוכו ובמזוייף מתוכו אינו מועיל עידי מסירה.

¹¹ שו"ע ונו"כ שם ו

¹² דעת הרי"ף

¹³ דהא קי"ל לקצת פוסקים דהאי וכתב לה פירושו גם כן וחתם לה דהיינו אם יחתמוהו העדים שתהא החתימה לשמה.

¹⁴ הנה לפי מה שכתב הרשב"א בגיטין דף ד' [ע"א ד"ה ואב"א] דכיון שיש צורך בעידי חתימה שמהן ראי' שהי' עידי מסירה, ואין צריך העידי מסירה שיבאו לפנינו, הוי מתורף הגט, אפשר לומר דמהאי טעמא הוא בטל מדאורייתא. משא"כ בעדים פסולים דאין תועלת בחתימתן ולא חשוב תורף הגט. תורת גיטין [באורים] שם ו

¹⁵ דעת הרמב"ם דס"ל כיון שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שאינו מזוייף ממש והואיל ונמסר בפני עדים הוה גט פסול מדבריהם וכתב ב"י ואף על גב דהרמב"ם מכשיר בגיטין פסולין בעידי חתימה כגון שהרחיקו העדים מן הגט ב' שיטין וכיוצא בזה שגשתנה בעידי מסירה שאני התם שפיסול הגט ניכר על עידי חתימה אבל הכא שאין פיסול ניכר דמנא ידעי שחתמו שלא לשמה חיישינן שמא אתו למסמך על עידי חתימה לפיכך פסול דרבנן עכ"ל

¹⁶ אף על גב אם לא חתמו כלל כשר הגט אם כבר ניתן מ"מ כאן גרע טפי משום דהוי מזוייף בתוכו ופירשו תוס' הזוייף הוא משום דגזרינן חתימה שלא לשמה אטו כתיבה ולכאורה קשה לפ"י אם עכו"ם באו על החתום והם שמות מובהקי' אמרי' בש"ס דפסול משום דגזרינן אטו שמות שאינן מובהקי', ת"ל דיש לגזור חתימה אטו כתיבה אח"י ראיתי בתר"ה סי' רכ"ח הקשה קושיא זו. ב"ש שם ו, ואישתמיטת' דברי הרשב"א בחידושי' לגיטין [ד' ע"א ד"ה ולדברין] בסוגיא דערכאות דעידי עכו"ם חשוב כמיומא בעלמא ולא חשיב חתימה כלל, ודוקא כתיבה אטו חתימה גזרינן ולא כתיבה אטו מיומא. תורת גיטין [באורים] שם ה

¹⁷ קשה לי דהא עיקר החשש דהוה פסול מדבריהם הוא משום דאית' למסמך על העדים והטור פוסק בס' קל"ג דאפילו ביש עידי חתימה צריך לעידי מסירה וא"כ ביש לפנינו עידי מסירה אין חשש שיסמכו על עידי חתימה לחוד דהשתא יש עכ"פ עידי מסירה ובכל גט אין סומכין אפילו בעדים חותמין לשמה אלא דוקא בעידי מסירה ולמה ישנו עכשיו לסמוך על הנהו עדים החתומים אלא לשמה לחוד ואין כאן שמא אתו למסמך עליהו דע"כ לא חיישינן דלמא אתו למסמך אלא לעיל סי' ק"ל בדיון אם שמות ישראל כשמות הגוים וכו' דשם הוה החשש דיטעו לומר שישראלים הם ויסמכו עליהם על חתימתן משא"כ כאן דאין כאן חשש כי אם לרמב"ם דס"ל בכל גט סגי לעידי חתימה לחוד ואין צריך לעידי מסירה כמ"ש הטור בשמו סי' קל"ג אבל להטור צריך בכל מקום עידי מסירה ונראה לי דהטור מפרש טעם הרמב"ם כיון דתקנו חכמים להחתים עדים משום שמא ימותו העידי מסירה זה עשה שלא כתקנת חכמים כיון שחתומות אלו אינם כלום על כן פסול מדבריהם. מ"ז שם ב

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם קל יז

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

י"א ששטר שחתומין¹⁹ בו שני עדים בלבד²⁰, ונמצא עד אחד מהם קרוב או פסול, ואף על גב שיש שם עידי מסירה הרי השטר כחרס הנשבר שהרי מזוייף מתוכו, וקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ויש אומרים²¹ שאינו מזוייף מתוכו²², ודינו כשטר שאין בו אלא עד אחד לחייב שבועה, ואמרים אנו שהאחד חתם והשאר מקום לאחר המבוגר ממנו לחתום ובא הפסול וחתם.

ג. ממדינה למדינה בארץ ישראל ... צריך ... בזמן שאין בית המקדש ... באותה מדינה במדינת הים

כבר התבאר לעיל דף ב. ששליח²³ הולכה שמונה על ידי הבעל²⁴ ומביא גט מהבעל אל אשתו, ממקום למקום בחוץ לארץ אפילו במדינה אחת²⁵, או מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוץ לארץ לארץ ישראל, צריך שיעמוד על מקצת כתיבתו וחתמתו²⁶. וכשנותנו לה יאמר בפני שנים, – גט זה בפני נכתב ובפני נחתם. ואח"כ יתנו לה בפניהם ותתגרש בו, ואף על פי שאין עדיו ידועים אצלנו, ואפילו היה שמות עדיו החתומים בו כשמות הגוים אין חוששין להם ואמרינן ודאי ישראלים הם, שהאמינו רבנן לשליח, מהטעם שיבואר להלן, ואם בא הבעל ועמד וערער אין משגיחין בו.

שליח המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, אף על פי שמן דין המשנה אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שבארץ ישראל שכיחי עדים

¹⁹ שו"ע ונו"ב חו"מ נא ג כדעת הרמב"ם

²⁰ דקדק וכתב שחתומים בו שני עדים "בלבד", דאז אמרינן מסתמא ישבו יחד להעיד, משום הכי הרי הן כחרס וא"צ אפילו שבועה נגד הכשר. משא"כ כשחתומים עליו מרובים, מסיק בסעיף שאחר זה דמסתמא אמרינן שלא ישבו יחד כי אם הכשרים, והפסול חתם שלא מדעתם, כן כתב ב"י. סמ"ע שם ו

²¹ טור והרא"ש ועיין ש"ך ד שהאריך שאף הרמב"ם מודה בהא ודלא כב"י ומש"כ הרי הוא כחרס היינו שאין גובה בשתיים. ועיין תומים ו שהאריך להוכיח כהב"י

²² תומים [סק"ו] הקשה על דיעה זו דלמה לא יפסול מטעם מזויף מתוכו, והנדה"מ ס"ק ד' כתב דאף ביש הרבה עדים למה לא נפסל מטעם מזויף מתוכו, וע"כ משום דכבר נתבשר בעדות של הכשרים והוי כנחקרה עדות בבי"ד לכן לא מיגרע מה דחתם הקרוב, וה"נ בשטר בע"א, עיין שם.

²³ שו"ע ונו"ב אבהע"ז קמב א

²⁴ עיין בית מאיר שם

²⁵ הרמב"ם פוסק ממקום למקום צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אפילו במדינה א' ובמקום א' אצ"ל ב"נ ותוס' למדו שאפילו בחד מקום. ב"ש שם א

²⁶ כמו שיתבאר טעמא להדן

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

לקיימו, בימינו אפילו בארץ ישראל צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שגם שם לא שכיחי שיירות ואין עדים מצויין לקיימו²⁷.

י"א²⁸ שבזמן הזה, המביא גט, אפילו מבית לבית בעיר אחת, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

²⁷ המחבר שם

²⁸ רמ"א שם